

desetak godina i kako je videla vlastitu ulogu? Periodični talasi konvertiranja otvaraju pitanje ponašanja intelektualaca u krizi. Kako intelektualci, koji su iz temelje izmenili uverenja, pravdaju zaokret? Vrlo uopšteno govoreći u njihovom samorazumevanju prevladavaju dve osnovne teme: a) viđenje sebe kao žrtve; i b) uverenje o neprekinutom vlastitom disidentskom statusu i postojanom idejnom kontinuitetu.

Ovi sadržaji najčešće odudaraju od realnosti i viđenja drugih i stvaraju kod inteligencije naročitu vrstu iskrivljene svesti o vlastitom osvedočenom i dokazanom doslednom idejnom razvoju. Da je lišena racionalizacije, ova manje ili više osećajna komponenta opredeljenja (ranija vezanost za marksizam, a danas za nacionalizam i antitotalitarizam), koja je u periodima kriza duboko proživljavana, bi, naročito stvaralačku inteligenciju, odvela dubokim unutrašnjim lomovima usled potrebe poricanja ranijih uverenja u zapisanim radovima (npr. doktorati i knjige o marksizmu i samoupravljanju kod novih nemarksista ili antimarksista). Brutalna stvarnost podeljene biografije zato se manje ili više svesno pokriva novom samosvešću. U psihološkom pogledu nova iskrivljena samosvest, obezbeđujući nužno samopoštovanje, zamagljava realni diskontinuitet, zaokrete i pocepanu biografiju, ali takođe ne manjom snagom, zbog odsustva samokritičnosti prema vlastitoj misli, utiče negativno na stvaralaštvo.

2. 1. Pojam konverzije i pristup.

Pojam potiče iz teologije, gde se povratak od greha vrlini naziva konverzijom. Najčešće se pod ovim podrazumeva prelaz iz neverništva istinskoj veri, ili povratak šizmatika i jeretika Rimokatoličkoj crkvi. Dugo su se konvertitima, ili radikalnim disidentima, u misli o politici nazivali samo uticajni "otrežnjeni komunisti" (Đilas, Kolakovski, Fire) koji su svojim zaokretom mogli delovati kao "virus" koji nagriza homogenost i ubrzava rasulo komunističke ideologije. Od 1990-ih konverzija inteligencije postaje masovna. Dubina i karakter konverzije razlikuju se s obzirom na obim i način promene različitih slojeva minule istorijske svesti.

Nije uvek jasna ni primena pojma konverzija: najčešće je dijagnostička, katkad analitička, a sreće se i upotreba u normativnom sklopu. Ovde se o konverziji govori u sva tri smisla. U dijagnostičkom smislu najpre se prepoznaje odstupanje od ranijih gledanja, u analitičkom se pokušavaju objasniti zaokreti, a u normativnom smislu pokušaću se proceniti funkcionalnost konverzije kod dubljih društvenih promena, i oceniti odstupanja od nekih prihvaćeni naučnih vrednosti kao što su: integritet, intelektualno poštenje, organizovani skepticizam i neličnost. R. Merton je pisao da su osećanja ugrađena u naučni etos nespojiva s osećanjima na kojima su utemeljene druge društvene ustanove (Cit. prema Milić 1995, 126). Dok većina ustanova zahteva bezuslovnu veru, ustanova nauke čini skepticizam vrlinom. Mogu li vansaznajne strasti biti spojive sa pomenutim Mertonovim načelom? Teško, jer svaka politizacija nužno nameće manihejsko mišljenje, a nijanse i paradokse osuđuje kao kolebljivost ili izdaju.

Pojam konverzije možda je preširok, jer se njime obuhvata široka skala zaokreta različite prirode (promena verskog, klasnog ili nacionalnog opredeljenja). Ovde se pod konverzijom podrazumeva duboka i korenita promena svetovnog idejnopoličkog opredeljenja. Treba odvajati ličnu od uže ili šire grupne konverzije, kao i konverzije različitog trajanja (od privremenih lokalnih preokreta do izmene globalne epohalne svesti). Kod konverzije